

Sáromberke

Dumbrăvioara

**Marosárpatak
Glodeni**

- Telemi-ösvény/Poteca Teleki/Teeki Path
- Gólyaösvény/Traseul berzelor/Stork Path
- Gólyafészek/Cuib de barză/Stork Nest
- Néprajzi - Falutörténeti Múzeum
Muzeul Etnografic - Istoric
Ethnographical and Historical Museum
- Turisztikai információs pont
Punct de informare turistică
Touristical Information Center
- Kút utcai csorgó/Izvor/Spring

Marosvásárhely/Tirgu-Mures

Tartalom / Cuprins / Contents

Bevezető	4
Întroducere	7
Introduction	10
Teleki kastély	14
Castelul Teleki	15
The Teleki Castle	16
Református templom	17
Biserica reformată	18
Reformed Church	19
Teleki-kripta	20
Cavoul Teleki	20
The Teleki Burial Vault	21
Egykori felekezeti iskola	22
Școala confesională de odinioară	22
The Former Confessional School	22
Református parókia	23
Parohia reformată	23
The Reformed Parochial House	24
A Sáromberki Néprajzi-Falutörténeti Múzeum	25
Muzeul Etnografic și Istoric din Dumbrăvioara	26
The Ethnographical and Local History Museum of Dumbrăvioara	27
Sáromberki gólyák - gólyamúzeum, gólyaösvény és madárkórház	28
Berzele din Dumbrăvioara - muzeul berzei, traseul berzei și centrul de reabilitare a păsărilor	29
The Storks of Dumbrăvioara - Stork Museum, Stork Path and Bird Rehabilitation Center	30

Sáromberke a Maros középső szakaszának dombok által övezett széles völgyében terül el, a Marosvásárhelyt Szászrégennek összekötő 15-ös országút mentén, két km hosszúságban, az előbbtől 14, az utóbbtól pedig 18 km távolságra. Az 1886-ban megépült, Dédát Székelykocsárdal összekötő 405-ös vasútvonal szintén érinti a települést, és ez a közelben lévő városokkal és a külvilággal történő kapcsolattartást lényegesen megkönnyíti, a kapcsolat(ok) minőségét befolyásolja. A települést az egykori Torda megyéből 1877-ben Maros-Torda vármegyébe kebelezték be, ma Maros megye részét képezi. Kulturális (néprajzi) sajátosságait tekintve a Mezőség és a Székelyföld közötti határzónában található, kultúrája a kettő közötti átmenetet képezi.

Státuszát tekintve a romániai településrendszeren belül a legalsó szinten található falvak sorába tartozik, melyek nem rendelkeznek önálló jogi személyiséggel. Területi-adminisztratív szempontból – további hat településsel együtt – Nagyerne községhez tartozik. Népszétség szempontjából a közepes méretű falvak közé sorolható, fizionómiai szempontból (forma, a belterület szerkezete, textúra) pedig elágazó, alaprajzát tekintve lineáris, utcára szervezett szalagtelkes településnek mondható: a gazdaságok szorosan egymás mellett sorakoznak a települést észak - dél irányban átszelő országút két oldalán. A lakosság foglalkozási szerkezetét alapul vevő funkcionális osztályozás alapján vegyes (komplex) funkciójú településnek nevezhető; az 1960-as évektől az ingázó szakmunkások valamint a szolgáltató-ipari szektorban dolgozók száma fokozatosan emelkedett az agrár szektorban dolgozókkal szemben. Nemzetiségi összetételét tekintve a települést zömében magyarok lakták, és ezt a hangsúlyosan magyar jellegét mind a mai napig megőrizte.

A település lakói a múltban alapvetően földműveléssel és állattartással foglalkoztak, de mivel a létfenntartás forrásául szolgáló földterület nem

túl nagy kiterjedésű, és a lakosság ennek is igen kis részét birtokolta, a fő jövedelemforrást az állattartás (elsősorban szarvasmarha) biztosította. Ugyanakkor már a XVIII. századból vannak adatok arra nézve, hogy a helységben pálinkafőzéssel, italméréssel és szállítással (tutajozás) is foglalkoztak. A jobbágyfelszabadítás, valamint az 1854. évi császári rendelet nyomán végbement tulajdonviszonyi változások, illetve a településen és környékén beindult iparosítás, valamint a közlekedés fejlődése a gazdasági szerkezet változásához, és egyben a hagyományos paraszti társadalom elkerülhetetlen bomlásához vezetett. Annak ellenére, hogy fokozatosan gyarapodott azoknak a száma, akik a földművelés mellett ipari munkát vállaltak, vagy a falu (illetve a közeli városok) lakosságának szolgáltatási igényeit kielégítve szereztek meg a létfenntartáshoz szükségességeket, a falu a XX. század közepéig alapvetően önellátásra termelő, agrár típusú település maradt, és az iparban vagy a szolgáltató szektorban dolgozók is rendelkeztek földterülettel, tartottak állatokat. A XX. század végétől kezdődően ezek, a mezőgazdasági tevékenységet kiegészítő tevékenységként, mintegy második műszakban, végző családok életmódjukat városi (kertvárosi) mintákhoz igazították és fokozatosan lemondtak a mezőgazdasági tevékenységekről. Ezek a családok alkotják a település új gazdasági elitjét.

„Sáromberke falu nevének keletkezéséről a szájhagyomány azt tartja, hogy réges-régen a helységben, annak a felső, azaz északi végénél, a Sárpatak felé vezető út kezdetének bal oldalán, a ma is meglévő, bővizű „budunkánál”, a vásárokra járó iparos és kereskedő emberek szekerekkel éjjelre is megszálltak. Az állandó tevékenységhez szokott, egyes kezű kézművesek közül az egyik időtöltésből a kút lefolyója körül keletkezett sárból – gondolván, hogy a Teremtőt utánozza – embert formált. Ám midőn hajnalosan továbbutaztak szekereikkel, a szobrocskát ott felejtette. Bevett jó szokás a faluban, hogy hajnalpírtól piruló, eladó leányok korsóikkal a kútra igyekeztek, egymást megelőzve, az állatok itatása előtt „aranyos” és nem zavaros vizet meríteni. Az elsőnek érkező, hét faluban is legszebb Kerekretri Mari megpillantva a „sárművet” tenyerére kapta s diadallal mutatta nyomában

odaérkező leánybarátainak: „Né, sáremerke!” Megcsodálták a műalkotást s amíg a korszok teldegéltek, vígan folyt a terefere. Megérkezett négy ökrével az első itató legény s ujjongva mutogatták a szobrocskát s tudatták vele határozatukat: „Úgyse volt neve eddig a falunak, legyen mostantól fogva Sáremerke!”

Habár a helyi monda a ma is létező csorgóhoz (lásd a térképen) köti Sáromberke nevének eredetét, a történészek erről másképp vélekednek: nevét valószínűleg egykori szász lakói adták, hiszen már 1319-ben, első írásos említésekor is németes formában („Sarumberg”) utalnak rá a források. A XV. században mezővárosként emlegetik, a későbbiekben egyszerű jobbágyfalu a különböző nemesi családok birtokában. A XVII. század végén kerül a geryeszegi uradalom részeként a Telekiek tulajdonába. Újabbkori fejlődését Teleki Sámuel (1739–1822), Erdély kancellárja, kora egyik legbefolyásosabb politikusa, a marosvásárhelyi Teleki könyvtár művelt alapítója határozza meg. Sáromberkét birtokai központjává teszi, építkezései révén pedig az ő korából maradtak ránk a falu legrégebbi műemlékei: 1769-től építi fel az otthonául szolgáló szép barokk kastélyt, melynek környezetében

később számos uradalmi épület (istálló, lovarda, magtár, intézői lakás), mögötte pedig hatalmas díszkert létesült. A helyi református egyház-köztség támogatása is nagyvonalú építetói tevékenységben nyilvánul meg: Teleki először korszerű parókiát, majd 1784-től pompás templomot emeltet saját költségén a falu reformátusai számára. Végrendeleté-

ben tágas iskolaépületről gondoskodik, melyet halála után fia, Ferenc vitelez ki. Teleki Sámuel közvetlen családtagjaival és leszármazottaival együtt a falu régi temetőjében található kriptában nyugszik.

A faluképet mindmáig meghatározó további épületek az első világháborút megelőző években emelkednek Sáromberkén. Itt nemcsak a kastély neobarokk központi szárnyának építésére (1912–1913) kell gondolnunk: ekkor épül Thoroczkai-Wigand Ede tervei szerint az új iskola, Csiszár Lajos kivitelezésében az új református papilak, néhány évvel korábban pedig a római katolikus templom.

A Teleki család neves tagjai mellett (az útleíró Teleki Domokos, az Afrika-

kutató Teleki Sámuel) Sáromberkén látta meg a napvilágot Kristóf György irodalomtörténész, Mózes András teológiai professzor, valamint Szabédi László költő. Szülőházaik (a vasútállomás szolgálati lakrészében született Szabédiét kivéve) napjainkra sajnos elpusztultak vagy átépültek.

A falu másik híressége a fehér gólya, amely jelenleg főként villanyoszlopokon található fém védőkosarakban fészkel. Az itt élő populáció jelentősen lecsökkent az elmúlt 35 év alatt, de még mindig a legjelentősebb a régióban. 1974-ben 26 költő pár volt kizárólag tetőkön, kéményeken és fákon. Az elmúlt 5 évben (2004–2008) a költő párok száma 12 és 15 között váltakozott.

Dumbrăvioara se află în valea largă al Mureșului, înconjurată de dealuri, în segmentul ei central, lângă drumul național 15 care leagă orașul Târgu-Mureș cu Reghin, într-o lungime de două kilometri, la o distanță de 14 km de prima și 18 km de a doua. Calea ferată nr 405, construită în 1886, între Deda și Războieni de asemenea trece prin localitate și acest fapt ușurează considerabil menținerea contactului cu orașele din apropiere și lumea exterioară, influențează calitatea relațiilor. În 1877 localitatea a fost încorporată din fostul județ Turda în comitatul Mureș-Turda, astăzi face parte din județul Mureș. În privința caracteristicilor culturale (etnografice), ea se află în zona de graniță între Câmpia Transilvaniei și Ținutul Secuiesc, cultura ei reprezintă tranziția între cele două. În privința statutului, ea se enumeră în rândul satelor, aflate la nivelul cel mai inferior în sistemul de localități din România, care nu au personalitate juridică independentă. Din punct de vedere teritorial-administrativ – împreună cu alte șase localități – aparține de comuna Ernei. Din punctul de vedere a populației, Dumbrăvioara se enumeră în rândul satelor mijlocii, din punctul de vedere fizionomic (forma, structura teritoriului intravilan, textura) satul este ramificat, în privința planului de bază localitatea este lineară, organizată

pe străzi: gospodăriile sunt aliniate strâmt, una lângă cealaltă, pe ambele părți al drumului național care trece prin localitate în direcția nord-sud. Pe baza clasificării funcționale, care are ca obiect structura ocupațională a populației, localitatea poate fi considerată una cu funcție mixtă (complexă); din anii 1960 numărul muncitorilor calificați,

navetiști, și ale celor din sectorul industriei de prestări servicii a crescut treptat față de cei care lucrează în sectorul agricol. În privința componenței etnice, localitatea a fost populată majoritar de maghiari, iar acest caracter predominant maghiar s-a păstrat până astăzi.

Locuitorii satului s-au ocupat de agricultură și creșterea animalelor, însă, din cauză că terenul care însemna sursa de trai nu este prea întins și locuitorii au deținut doar o parte foarte mică din acesta, sursa principală de venit a fost asigurată din creșterea animalelor (în primul rând bovine) Totodată există date din secolul XVIII cu privire la faptul, că în localitate s-a ocupat și de distilare de pălincă, cârciumărit și transport (plută). Schimbările în relațiile de proprietate de după eliminarea șerbiei și în urma ordonanței imperiale din 1854, demararea industrializării în localitate și în zonă și dezvoltarea circulației au rezultat în schimbare și totodată în dezintegrarea inevitabilă a societății țărănești tradiționale.

Deși a crescut numărul acelor persoane care au acceptat să lucreze în industrie sau și-au asigurat traiul prin satisfacerea nevoilor satului (sau ale orașelor din zonă) în domeniul serviciilor, în principiu satul a rămas până la mijlocul secolului XX. o localitate de tip agrar, care produce pentru auto-susținere, și au deținut terenuri și au crescut animale și cei care lucrau în sectorul industrial sau de prestări servicii. Începând de la sfârșitul secolului XX. aceste familii, care se ocupă de activități agricole doar ca activități complementare, într-un al doilea schimb, și-au ajustat stilul de viață la modele orașenești (orașe cu grădină) și treptat au renunțat la activități agricole. Aceste familii constituie noua elită economică a localității.

„Despre geneza numelui satului Dumbrăvioara tradiția orală crede că, cu mult timp în urmă în localitate, în partea de sus, adică cea nordică, în stânga drumului ce duce spre Glodeni, la izvorul care există și azi, oamenii meșteșugari și comercianții umblând la târguri, poposeau cu căruțele chiar și peste noapte. Unul dintre meșteșugarii obișnuiți cu munca continuă, cu mâinile dibace, gândindu-se că-l imite pe Creator a format din noroiul adunat lângă puț – un om. Continuându-și călătoria mai departe, a uitat acolo statuia. Obiceiul consacrat în sat era că, fetele de măritat, întrecându-se între ele, se duceau dis-de-dimineață înainte de adăpatul animalelor la izvor, după apă „aurie” nu după apă turbure. Prima

sosită, frumoasă-n șapte sate, Mari Kerekreți, observând opera de artă din noroi, a ridicat-o în palme și le-a spus la prietenelor sale care tocmai soseau: „Uitați-vă, sáremberke (om din noroi)!”. Admirând opera de artă în timp ce se umpleau ulcioarele, a sosit și primul flăcău cu boii la adăpat. Fetele i-au arătat cu triumf statueta și au dat de știre decizia: „Oricum, nu a avut satul nume până acum, să-l numim Sáremberke!”

Cu toate că legenda locală leagă geneza numelui cu izvorul existent și azi (vezi harta), istoricii sunt de altă părere: numele a fost dat de localnicii sași de altădată, pentru că în 1319, la prima atestare documentară găsim forma germană Sarumburg. În secolul al 15-lea se referau la localitate ca târgușor (oppidum), în cele din urmă ca simplu sat de iobagi în posesia diferitelor familii de aristocrați. În secolul al 18-lea ajunge în proprietatea familiei Teleki, ca parte a domeniului din Gornești. Dezvoltarea este determinată de Sámuel Teleki (1739–1822), cancelarul Transilvaniei, unul dintre cei mai influenți politicieni ai vremii, fondatorul bibliotecii Teleki din Târgu-Mureș. Centrul proprietății este așezat la Dumbrăvioara, iar prin construcțiile sale satul s-a îmbogățit cu clădiri ce sunt în prezent monumente istorice: în 1769 începe să-și construiască căminul, castelul frumos în stil baroc, în împrejurimea căruia se construiesc mai multe clădiri – grajduri, manej, grânar, locuința intendentului, iar în spate se amenajează un parc imens. Sprijinul dat bisericii reformate se manifestă prin activitatea în construcții: construiește pe propria cheltuială o parohie nouă, iar în 1784 o biserică pentru reformații satului. Prin testamentul său are grijă de o clădire spațioasă a școlii, care este finalizată de fiul său, Ferenc. Sámuel Teleki se odihnește împreună cu familia și descendenții în cavoul situat în cimitirul vechi al satului.

Celelalte clădiri care definesc imaginea satului au fost construite în anii dinaintea primului război mondial. Nu ne referim numai la aripa centrală, în stil neobaroc al castelului (1912–1913), dar și la școala nouă, construită după proiectele lui Thorockai-Wigand Ede, la noua parohie reformată realizată de Lajos Csiszár, sau la biserica romano-catolică.

Pe lângă personalitățile cunoscute din familia Teleki (scriitorul de cărți de voiaj Domokos Teleki, explorato-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

rul Africii Sámuel Teleki) în Dumbrăvioara s-a născut istoricul literar György Kristóf, profesorul teologic András Mózes, poetul László Szabédi. Casele unde s-au născut în prezent nu mai există, sau au fost modificate – cu excepția locuinței de serviciu din clădirea gării, unde s-a născut poetul Szabédi.

Un alt locuitor faimos al satului este barza albă, care cuibărește mai ales pe stâlpii de electricitate, în coșuri speciale amenajate pentru ei. Populația de berze s-a diminuat semnificativ în ultimii 35 de ani, dar totuși este cea mai importantă comunitate din regiune. În 1974 au fost 26 de perechi cuibărând exclusiv pe acoperișuri, hornuri și copaci. În ultimii 5 ani (2004–2008) cuplurile reproductive variau între 12 și 15 de perechi.

Dumbrăvioara is situated in the central section of the Mureș river's wide valley, surrounded by hills, along the national road number 15 linking Tîrgu-Mureș and Reghin, in 2 km length, at a distance of 14 km to the first and 18 km to the second. The rail route number 405, built in 1886, linking Deda to Războieni also goes through the settlement and this makes it easy to maintain contact with nearby cities and the outer world, it influences the quality of relationship(s). The settlement was annexed to the Mureș-Turda comitatus from the old Turda County, today it is part of Mureș County.

In the perspective of its cultural (ethnographical) characteristics it is situated on the border-zone between Székely land and the Transylvanian Plain, its culture represents the transition between these two. As far as its state is concerned, it belongs to the category of villages, situated on the lowest level of the Romanian settlement system, which don't have any autonomy. From administrative-territorial

point of view – together with six other villages – it belongs to Ernei parish. Concerning its population, it can be counted among the middle-sized villages, in the perspective of its physiognomy (form, structure of interior surface, texture) the village is branching, concerning its base plan it is linear, organized in streets: the lots are lined close to each other on both sides of the national road crossing the settlement in north-south direction.

After the functional classification, based on the occupational structure of the population, the settlement can be considered one of mixed (complex) functionality; since the 1960's the number of commuting industrial workers and service-providers has risen gradually as compared

to the number of workers in the domain of agriculture. Concerning its ethnic content, the settlement was inhabited mostly by Hungarians, and it preserved its accentuated Hungarian characteristics up to this day.

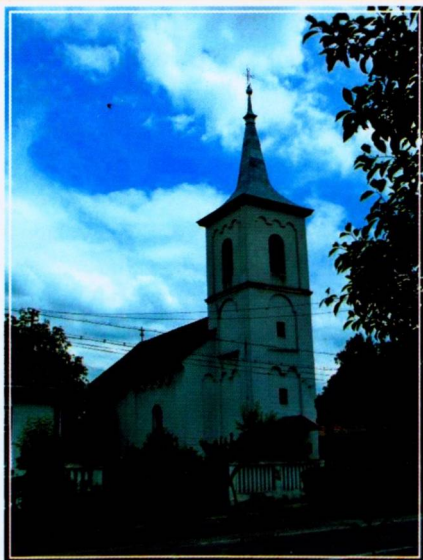
The inhabitants of the settlement were engaged in agriculture and animal husbandry, but since the land necessary for their survival was not too extensive and the population owned a very small part of it, the main source of income was assured by animal husbandry (mainly cattle). In the same time, we have data from the 18th century that people in the village also dealt with alcohol refinery, saloons and transportation (rafting). The ownership changes following the eradication of serfdom and the imperial decree from 1854, the rising industrialization in and around the village and the improvement of transportation lead to the change of the economic structure and at the same time to the inevitable destruction of the traditional peasant society.

Despite the growth in number of those people who accepted industrial jobs, or made a living by satisfying the village's (or nearby towns') needs for services, until the middle of the 20th century the village remained an agricultural-typed settlement, basically producing for self-sustainment, and the people working in industry or services also owned land and kept animals. Beginning with the end of the 20th century these families dealing with agricultural activities only as complementary activities, in a second watch, modi-

fied their life-style after the urban (garden cities) pattern and they gradually ended agricultural activities. Today these families form the new economic elite of the settlement.

“About the etymology concerning the name of the village of Sáromberke (Dumbrăvioara, Scharnberg), oral tradition says that long-long time ago people going to markets found a resting place for the night in the locality, at its northern end, on the left side of the road leading to Sárpaták (Glodeni, Kothbach / Scharpendorf), by the still existing abundant fountain. One of the handy craftsmen, for his own amusement – thinking about imitating God himself – made a man out of the mud resulting from the well’s water. However, when leaving at dawn, he forgot the little man at the fountain. It was a good custom in the village that young maids, flushing from the red of the dawn used to go to the fountain, outrunning each other, before the drinking of the animals, to take “golden” not muddled water. The first to arrive, the most beautiful in seven villages, Mari Kerekréti (Mary from-the-Round-Meadow) after glimpsing the “work of art made of mud”, she picked it up, and gloriously showed to her arriving friends: “Look, sáremberke (a small man made of mud)” They admired the work of art and while the water containers were filling they chatted cheerfully. Shortly the first lad arrived with his four oxen, they showed him the little statue and let him know their decision: “This village had no name until now, let its name be Dumbrăvioara from now on!”

However the local legend connects the etymology of the name Sáromberke to a still existing fountain (see the map), historians think otherwise: its name was probably given by its Saxon inhabitants, because early in 1319 at the village’s first documentation sources refer to it in a German form (Sarumberg). In the 15th century it is referred to as an oppidum (an administrative unit between parish and town) yet later it is mentioned as a simple serf village in the possession of different noble families. At the end of the 17th century it became the property of the Teleki family as part of the Gernyeszeg (Gornești, Kertzing) domain. Its more recent development is determined by Sámuel Teleki (1739–1822), chancellor of Transylvania, one of the most influential politicians of his age, the erudite founder of the Teleki Library. He made Sáromberke

the center of his domain, due to his building operations the village has its oldest monuments dating from his age: he starts building his home, the beautiful, baroque castle in 1769 with several manorial buildings (stable, equerry, granary, and steward's house) in its surroundings and with a beautiful park behind. The support of the local reformed religious community shows in his lavish building activity: First he builds a modern parochial house, then, in 1784 he begins building a marvelous church for the reformed inhabitants of the village, at his own expenses. In his will, he promises a large school building, carried out by his son, Ferenc

after the chancellor's death. Sámuel Teleki and his family are buried in the family vault located in the village's older cemetery. Further buildings that determine the image of the village were built in the years preceding the First World War. At this

point we should not consider only the central wing of the neo-baroque castle (1912–1913): in this period a new school was built after the plans of Ede Thoroczkai-Wigand, a new reformed parochial house was carried out by Lajos Csiszár and a few years earlier a roman catholic church had been erected.

In addition to the well known members of the Teleki family (the travel-book writer Domokos Teleki, the Africa-explorer Sámuel Teleki), György Kristóf, literary historicist, András Mózes, theology professor and László Szabédi, poet were all born in this village. Today, their houses of birth (with the exception of Szabédi, who was born in the service quarters of the railway station) are either destroyed or rebuilt.

Another notoriety of the village is the white stork, which nests mostly on top of electric pylons, in protective metal baskets. The White stork population of Dumbrăvioara suffered an important decrease in the last 35 years, but is still the most important one from the region. In 1974, there were 26 pairs breeding exclusively on the roofs, chimneys and trees. In the last 5 years (2004–2008) the number of breeding pairs was between 12 and 15.

Teleki kastély

A nyugat-európai peregrinációjából hazatérő fiatal Teleki Sámuel a hatvanas évek végén, iktári Bethlen Zsuzsannával kötendő házasságára készülődve látott hozzá sáromberki otthona megteremtéséhez. 1769-ben kezdték el építeni a kastély északi (jobboldali) szárnyát. A déli (baloldali) szárny munkálatai 1773-ban kezdődtek. A kivitelező mesterek marosvásárhelyiek voltak, Schmidt Pál kőművespallér, Gyórfi Mihály ácsmester, Jacob Mizler lakatos nevét ismerjük. Ebben a korban a főúri család az északi szárnyban lakott, a déli szárny háztartási és személyzeti rendeltetésű helyiségeknek adott otthont. Az elkövetkező években Teleki itt élt családjával. A kastély körüli gazdasági egységek később épültek ki (az északi szárny mögötti, bástyaszerű tömbben végződő komplexum 1781–1782-ben, a lovarda 1825-ben, stb.). A két barokk szárnyban figyelmet érdemelnek a bejáratok előtti portikuszok szép faragott kő elemei, a homlokzati díszek, valamint az északi szárny három nyugati termének stukkódíszes mennyezete. A kastély mögött már Teleki Sámuel korában kert létesült, melyet a XIX. század folyamán alakítottak át angolkertté.

A két XVIII. századi épületet összekötő neobarokk központi szárny jóval később, 1912–13-ban épült fel, Möller István budapesti egyetemi tanár, műemlékes szakember tervei alapján; Csiszár Lajos marosvásárhelyi vállalkozó kivitelezésében. Megrendelője a kancellár dédunokája, az Afrika-kutató Teleki Samu volt. A korszerű technikai eszközökkel felszerelt épület stílusában tudatosan igazodott a korábbi barokk szárnyak formavilágához. A sáromberki kastélyt a két világháború között az egyik leggazdagabb berendezésű erdélyi nemesi lakként tarották számon, a II. világháború végén feldúlták és kifosztották.

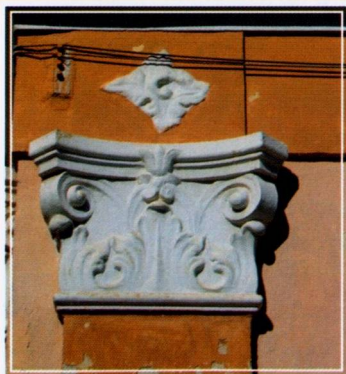

Castelul Teleki

Sámuel Teleki a început să-și întemeieze casa, după ce s-a întors din peregrinația sa vest-europeană la sfârșitul anilor 1760, pregătindu-se pentru căsătoria sa cu Zsuzsanna Bethlen de Iktár. Au început construirea aripei nordice (partea dreaptă) în 1769, iar lucrările de construcție pe aripa sudică (partea stângă) au început în 1773. Maiștrii executanți au venit din Târgu-Mureș, avem date despre activitatea zidarului Pál Schmidt, a dulgherului Mihály Györfi și a lăcătușului Jacob Mizler. În această perioadă familia aristocrată locuia în aripa nordică, cea sudică fiind rezervată pentru încăperi cu destinație de gospodărie și personal. În anii următori Teleki a locuit aici cu familia. Unitățile de acaret au fost construite mai târziu (complexul de clădiri din spatele aripei de nord, care

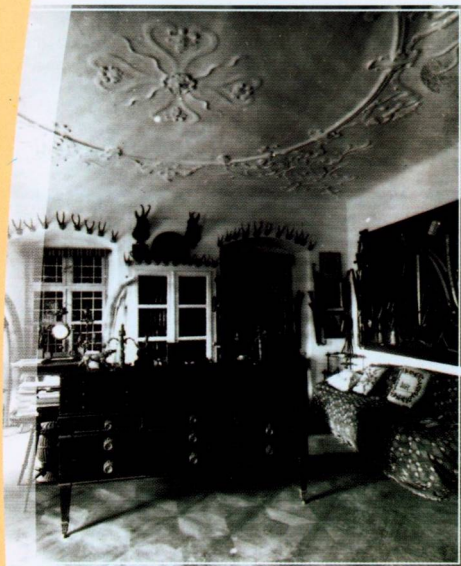

se termină într-un bloc asemănător unui bastion în anii 1781-1782, manejul în 1825, etc.) În cele două aripi baroce merită atenție elementele frumoase de piatră sculptată ale porticului din fața intrărilor, ornamentele fațadei și tavanele stucate ale celor trei saloane din partea vestică a aripei nordice. Încă în timpul lui Sámuel Teleki, în spatele castelului a fost plantată o grădină, care mai târziu a fost transformată în parc englez. Aripa centrală neobarocă, care leagă cele două clădiri din secolul XVIII, s-a construit mult mai târziu, în anii 1912-1913, după proiectele profesorului universitar din Budapesta, István Möller, expert în monumente, fiind în execuția antreprenorului din Târgu-Mureș, Lajos Csiszár. Cel care a comandat construcția a fost strănepotul

cancelarului, Samu Teleki, exploratorul Africii. Clădirea echipată cu ustensile tehnice moderne s-a conformat în mod conștient universului de forme ale aripilor baroce mai vechi. În perioada interbelică castelul de la Dumbrăvioara a fost considerat ca fiind una dintre cele mai bogat amenajate locuințe nobiliare ardelenene. La sfârșitul celui de al doilea război mondial castelul a fost devastat și jefuit.

The Teleki Castle

After returning from his western-European pilgrimage, the young Sámuel Teleki, preparing for his marriage to Zsuzsanna Bethlen de Iktár, started to establish his home in Dumbrăvioara, in the late 1760's. They started building the northern wing (on the right) of the castle in 1769. The building of the southern wing (on the left) started in 1773. The contractors were craftsmen from Târgu Mureș, we know the names of Pál Schmidt, mason foreman, Mihály Gyórfi, master carpenter and Jacob Mizler, locksmith. In that time the aristocratic family was living in the northern wing, the southern wing being reserved for the household- and personnel-related locations. In the following years Teleki was living here with his family. The

barnyard units around the castle were built later (the complex of buildings behind the northern wing, ending in a bastion-like block was built in 1781-1782, the equerry in 1825, etc.) In the two baroque wings the beautiful carved stone elements of the portico in front of the entrances, the ornaments of the facade and the stucco-ornamented ceilings of the three western rooms in the northern wing deserve attention. Behind the castle a garden came into being in the time of Sámuel Teleki, which was transformed into an English garden during the 19th century.

The central neo-baroque wing connecting the two 18th century buildings was erected much later, in 1912-1913, by the designs of István Möller, university professor in Budapest, monument-expert; in the execution of Lajos Csiszár, contractor from Târgu Mureș. It was commissioned by the great-grandson of the chancellor, Samu Teleki, Africa-explorer. The building equipped with modern technical appliances consciously aligned in style with the earlier wings.

Between the two World Wars the castle from Dumbrăvioara was considered one of the most luxuriantly equipped Transylvanian aristocratic homes. At the end of World War II it was ravaged and robbed.

Református templom

Az 1780-as évek közepén az időközben guberniumi tanácsossá előlépett Teleki Sámuel új templomot építtet a sáromberki reformátusok számára. Az ideje tekintélyes részét immár Szebenben töltő főúr Péchy Mihály (1755–1819) hadmérnökkel, a debreceni református Nagytemplomhoz készített későbbi tervei révén a korai magyar klasszicizmus jelentős képviselőjeként számoltartott építésszel készítette el a templom tervrajzait. A kivitelezési munkálatok 1784-ben kezdődtek, 1785-re került az épület fedél alá, de használhatóvá csak 1793-ra vált. A kivitelező mestereket, a német Johann Hofmann kőművespallért, Győrfi Mihály ácsmestert; a padokat készítő Müncher Vilmos asztalost, majd Borbély Miklós lakatost a közeli Marosvásárhelyről szerződtették; a szép kivitelű klasszicizáló kapuzatot azonban már Kolozsváron faragták. A javítások miatt napjainkra sokat fakult homlokzati tagolásban, a messziről szállított, igényes kapuzatban, a belső tér arányaiban, tagolóelemeiben, csehsüvegboltozataiban a kor általános klasszicizáló későbarokk építészeti formanyelve ölt testet; ámde a jobbágyfalu anyagi lehetőségeit és ízlésvilágát jócskán meghaladó, inkább a főúri megrendelő igényeit tükröző színvonalon. Ez magyarázza a kortársak vélekedését is, mely szerint az épület „olyan szép, hogy akármicsoda város helyen is megállhat.” Tégglából rakott szószéke eredetileg a református templomterekre jellemző módon az északi fal előtt állt, a jelenlegi hossz tengelyes elrendezést 1950-ben alakították ki. A berendezés jellegzetes darabjai az eredeti barokk padok és szószékkorona, valamint az 1857-ben készült orgona (Steinbach Károly, Brassó). Sajtós értéket képvisel a XV. század végén öntött feliratos nagyharang, mely 3 római, 1 maastrichti és 1 kölni zarándokjelvény lenyomatát is őrzi.

Biserica reformată

La mijlocul anilor 1780, Sámuel Teleki, între timp devenit consilier în Guberniu, a construit o nouă biserică pentru reformații din Dumbrăvioara. Teleki, în aceea vreme petrecând majoritatea timpului în Sibiu, a comandat planurile bisericii la arhitectul Mihály Péchy (1755–1819), care astăzi este considerat ca reprezentant marcant al clasicismului maghiar timpuriu, datorită proiectelor sale pentru biserica reformată din Debrețin. Lucrările de execuție au început în 1784, până în 1785 clădirea a fost acoperită, dar a devenit funcțională doar în 1793. Maiștrii executanți, zidarul german Johann Hofmann, maistrul dulgher, Mihály Györfi, tâmplarul care a realizat băncile, Vilmos Müncher au fost contractați din Târgu-Mureș, dar portalul clasicizant, frumos executat a fost sculptat în Cluj.

Limbajul arhitectural al barocului târziu, clasicizant, caracteristic epocii apare în segmentarea fațadei, astăzi pălită datorită reparațiilor, în portalul exigent, transportat de la mare distanță, în proporțiile spațiului interior, în elementele de segmentare, în calotele boeme ale interio-
 rului; dar la un standard care depășește cu mult posibilitățile financiare și universul estetic al unui sat iobăgesc, mai degrabă reflectând exigențele clientului aristocrat. Acest fapt explică și opiniile contemporanilor, după care clădirea „este atât de frumoasă, încât poate sta în orice loc orășenesc”. Amvonul original din cărămidă s-a

situat lângă peretele nordic, caracteristic spațiilor bisericilor reformate, amenajarea actuală, axial-longitudinală fiind realizată în 1950. Piesele caracteristice ale mobilierului sunt coroana amvonului, băncile originale baroce, precum și orga construită în 1857 (Károly Steinbach, Brașov). Reprezintă o valoare aparte și clopotul cel mare, turnat la sfârșitul secolului XV, care păstrează amprenta a 5 embleme de pelerinaj: 3 din Roma, 1 din Maastricht și 1 din Köln.

Reformed Church

In the mid 1780's Sámuel Teleki, who in the meantime had been promoted to councilor of the governorship, built a new church for the reformed inhabitants of Dumbrăvioara. For the design plans for the church, Teleki, who was spending most of his time in Sibiu, commissioned the artificer officer, Mihály Péchy (1755-

1819), who later became an important representative of the early Hungarian classicism.

The execution workings began in 1784, in 1785 the roof was finished but the church became functional only in

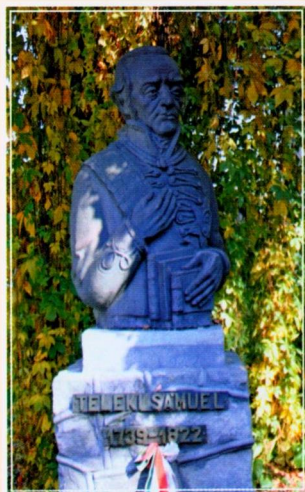
1793. The master contractors, the German mason foreman, Johann Hofmann, Mihály Győrfi, master joiner, Vilmos Müncher, carpenter, who made the benches and Miklós

Borbély, locksmith were from Târgu Mureș, but the beautifully executed classical portal was carved in Cluj Napoca.

In the now much paled facade segmentation due to the repairs, in the exigent portal, transported from long distance, in its inner space proportions, segmenting elements and vaults the classicizing late baroque architectural form expressions of the era are embodied; but of a standard that considerably transcends the material potentials

and taste of a serf village, it is rather reflecting the pretense of the aristocratic procurer. This explains the opinion of the contemporaries who said that the building was "so beautiful as it could stand in any town". Its pulpit made of bricks originally stood by the northern wall, as customary in the case of reformed church-spaces, its current, length axial structure was formed in 1950. The representative pieces of furniture are the original baroque benches and corona of the pulpit and the organ built in 1875 (Károly Steinbach, Brassó). The great bell, cast in the 15th century, represents a particular value because it keeps the imprint of five pilgrim insignias: 3 from Rome, 1 from Maastricht and 1 from Köln.

Teleki-kripta

A Teleki Sámuel birtokközpontjává és családi otthonává alakuló Sáromberkén rövid időn belül kialakult a család temetkezőhelye is. Teleki leszármazottai, a sáromberki Telekiek csaknem másfél évszázadon át temetkeztek ide. Teleki Sámuel első gyerekeit 1772-ben temette a jelenlegi kripta helyén. A család hétre szaporodott halottjai fölé a kripta azonban csak harminc évvel később épült fel: az időközben Erdély

kancellárjává kinevezett Teleki Sámuel a sáromberki kriptát a marosvásárhelyi Teleki Tékánál dolgozó mesterekkel 1801 és 1803 között építtette meg. Mestere a nevezetes tordai Aranyos-híd építője, Követsi János (1764–1825) több korabeli tordai építkezés vezetője, Torda vármegye és Aranyosszék későbbi geometrája volt. A fedélszéket a Teleki Téka tetőszerkezetén dolgozó kőhalmi ács, Christian Schön készítette, aki ezidőtájt malmokat is épített Sáromberkén. A bejárattal szembeni kisméretű feliratos sírlapok alatt Teleki Sámuel fiatalon meghalt gyermekei nyugszanak. A nyolcvanhárom évesen elhunyt kancellár sírja eredetileg főhelyen, a bejárattal szembeni sor déli végében (Afrika-kutató dédunokája helyén) állt; mára elpusztult síremlékét, melynek eredetileg két allegorikus angyalszobor is része volt, a neves kolozsvári művész, Nagy Sámuel készítette. Az épületet eredetileg nyitott arkádok határolták, melyeket később alakítottak át félköríves ablakokká.

Cavoul Teleki

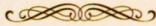
În Dumbrăvioara, care devenise centrul de domeniu și căminul lui Sámuel Teleki, în scurt timp s-a format și locul de înmormântare familială. Descendenții lui Teleki din Dumbrăvioara au fost înmormântați aici în cursul unui secol și jumătate.

Sámuel Teleki și-a înmormântat aici primul copil în 1772.

Cavoul însă s-a ridicat cu 30 de ani mai târziu, deasupra a șapte membri decedați ai familiei. Între anii 1801 și 1803, Sámuel Teleki, între timp numit cancelarul Transilvaniei, a incredințat construirea criptei meșterilor care lucrase la biblioteca Teleki din Târgu-Mureș. Lucrările au fost conduse de constructorul podului faimos pe Arieș din Turda, János Követsi (1764–1825), constructorul ale

mai multor clădiri din Turda, viitorul geometru al comitatului Turda și al scaunului Arieșului. Acoperișul a fost realizat de către dulgherul din Rupea Christian Schön, cine lucra și la construcțiile acoperișului Bibliotecii Teleki și construia și mori în această perioadă în Dumbrăvioara. Pietrele funerare inscripționate, de dimensiuni mai reduse în fața intrării, aparțin copiilor lui Sámuel Teleki, decedați timpuriu. Mormântul cancelarului decedat la vârsta de 83 de ani s-a situat în loc central, la capătul sudic al rândului situat vizavi de intrare; monumentul său funerar, astăzi distrus, din care făceau parte două statui alegorice de îngeri, a fost realizată de către vestitul artist clujean, Sámuel Nagy. Inițial clădirea a fost delimitată de arcade deschise, care mai târziu au fost transformate în ferestre cu arcuri semicirculare.

The Teleki Burial Vault

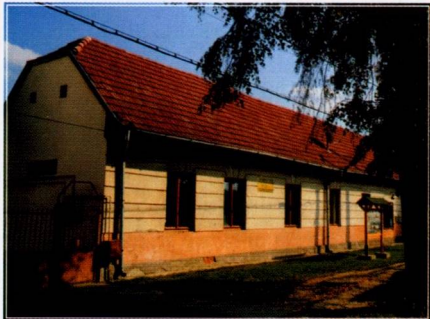
In Dumbrăvioara, the village that had become the center of the domain and the family home of Sámuel Teleki, soon a family burial place was formed. The descendants of Teleki, the Telekis from Dumbrăvioara were buried here during almost one and a half century's time. Sámuel Teleki buried his first child in 1772 in the place where now the burial vault stands. The vault was erected above the remains of seven members of the family only 30 years later. Sámuel Teleki, in the meantime being promoted to chancellor of Transylvania, commissioned the master craftsmen working on the Teleki Library from Târgu Mureș to build the burial vault between 1801 and 1803. Its master was the builder of the famous Arieș-bridge, János Követsi (1764–1825) leading contractor of many buildings in Turda, who later became the geometrist of Turda comitatus and Aranyos county. The structure of the roof was made by a

joiner from Rupea, working on the roof of the Teleki Library, Christian Schön, who around that time built mills as well in Dumbrăvioara. Underneath the small carved gravestones facing the entrance lie those children of Sámuel Teleki who died early. The tomb of the chancellor, who died at eighty-three originally was situated in the central place, at the southern end of the row facing the entrance (in the place of his Africa-explorer great-grandson), his tombstone, which today is devastated and which used to incorporate two allegorical angel statues, was made by the famous artist from Cluj Napoca, Nagy Sámuel. Originally the building was delimited by open arcades, which later were transformed into semicircular-arched windows.

Egykori felekezeti iskola

Teleki Sámuel végrendeletében 500 magyar forint kamatját hagyta a sáromberki iskolamester számára; emellett arról is rendelkezett, hogy amennyiben ő maga nem keríthet sort rá, fia építsen „oskola házat” a templom déli oldala mellé. Erre halála után két évvel, 1824-ben került sor, amint azt az épület északi falába helyezett latin nyelvű felirat tanúsítja: IN COMPLEMENTUM/

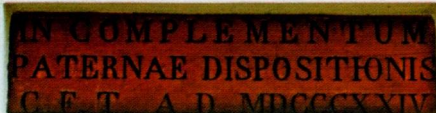
PATERNAE DISPOSITIONIS/C[OMES] F[RANCISCUS] T[ELEKI] A[NNO] D[OMINI] MDCCCXXIV. 1912-ig ebben az épületben működött a falu (felekezeti) iskolája.

Școala confesională de odinioară

În testamentul său, Sámuel Teleki a lăsat dobânda a 500 de florini maghiari pentru învățătorul din Dumbrăvioara și a dispus, ca în eventualitatea în care el nu o poate realiza, fiul său să construiască o „casă-școală” lângă partea sudică a bisericii. Acest proiect s-a realizat la doi ani după moartea sa, în 1824, așa cum atestă și inscripția în limba latină, așezată în peretele nordic a clădirii: IN COMPLEMENTUM/PATERNAE DISPOSITIONIS/C[OMES] F[RANCISCUS] T[ELEKI] A[NNO] D[OMINI] MDCCCXXIV. Până în 1912 în această clădire a funcționat școala (confesională) din localitate.

The Former Confessional School

In his will, Sámuel Teleki left the interest of 500 Hungarian florins to the schoolmaster of Dumbrăvioara, and disposed that in case he could not do it, his son should build a “school-house” next to the southern wall of the church. This was accomplished two years after his death, in 1824 as the Latin inscription certifies in the northern wall of the building: IN COMPLEMENTUM/PATERNAE DISPOSITIONIS/C[OMES] F[RANCISCUS] T[ELEKI] A[NNO] D[OMINI] MDCCCXXIV. Until 1912 the (confessional) school of the village functioned in this building.

Református parókia

A régi, barokk-kori parókia építése 1767. május 15-én kezdődött, a költséges munkálatok anyagi fedezetét az 1759-ben a Teleki udvar által adományozott többévi falusi búza-dézsmá szolgáltatta. Az építkezést Teleki Sámuel irányította, ezt bizonyítják a lelkész feljegyzései az egyházközségi anyakönyv lapjain: „mindenképpen a gróf maga delineálta, az építésnek módjáról maga parancsolt, maga fogadta a mesterembereket is, s úgy kellett lenni, amint ő nagysága parancsolta.” Az épület 1768-ban készült el, méreteiben messze meghaladva egy átlagos korabeli falusi eklézsia igényeit: „ha mi rajtunk állott volna, mi tsak minket s helyünket meg illetőt építettünk volna” – jegyezte fel a lelkipásztor. A barokk jegyeket hordozó épület külsejéről XX. század eleji fotók tanúskodnak.

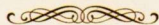
1913. márciusára ez a régi lelkészi lak használhatatlanná vált. A presbitérium Csizsár Lajos tervei szerint javíttatni akarta, de a későbbiekben a bontás mellett döntött. Ekkor került sor a jelenlegi parókia felépítésére: Csizsár Lajos építész tervei szerint Zombory István hódmezővásárhelyi vállalkozó vitelezte ki, még ugyanebben az évben. A korszerű épületet tágas belső terekkel alakították ki, igényes kivitelezésű csempekályhakkal szerelték fel.

Parohia reformată

Construcția parohiei vechi a început la 15 mai 1767, lucrările costisitoare au fost acoperite din dijma de grâu a mai multor ani, donată de curtea Teleki în 1759. Construcțiile au fost coordonate de către Sámuel Teleki, fapt atestat de comentariile preotului notate în registrul matricol parohial: “I-a delimitat însuși contele, a dispus asupra modalitățile construcției, el a contractat și maiștrii, și totul trebuia să se întâmple așa cum a dorit excelența sa”. Clădirea s-a finalizat în 1768, depășind cu mult necesitățile unei parohii rurale contemporane: “dacă era după noi, noi am fi construit-o astfel încât să

fie potrivit pentru noi și poziția noastră.” - a notat pastorul. Caracteristicile baroce ale exteriorului sunt atestate de fotografii de la începutul secolului XX. Până în luna martie al anului 1913 această clădire parohială a devenit inutilizabilă. Prezbiteriul a dorit să o restaureze după proiectele lui Lajos Csiszár, dar mai târziu au decis să o demoleze. Atunci a avut loc construirea actualei clădiri parohiale: în baza proiectelor lui Lajos Csiszár lucrările de construcții au fost executate de către István Zombory, un antreprenor din Hódmezővásárhely, încă în același an. Clădirea modernă a fost construită cu spații interioare încăpătoare și a fost echipată cu sobe de teracotă cu execuție exigentă.

The Reformed Parochial House

The building of the so-called “old parochial house” began on the 15th of May, the material costs were covered by many year’s wheat tenth granted by the Teleki

manor in 1759. The building operations were coordinated by Sámuel Teleki, fact attested by the minister’s notes in the parish register: “it was delimited by the count himself, he gave commands about the methods of building, he contracted the master builders himself and everything had to be done as his excellence wanted.”

The building was finished in 1786, considerably transcending in size the

pretense of a rural parish: “had it been up to us, we would have built it only appropriately to us and our place” - noted the minister. Photos from the early 20th century show the exterior of the building, carrying baroque characteristics.

By March, 1913 this building had become unusable. The presbytery wanted to repair it after the plans of Lajos Csiszár but later they decided to demolish it and then build the actual parochial house: after the design plans of Lajos Csiszár, the work was executed by István Zombory, a contractor from Hódmezővásárhely, in the same year. The modern building was formed with large spaces and equipped with exigently shaped glazed tile stoves.

A Sáromberki Néprajzi-Falutörténeti Múzeum

A Sáromberki Néprajzi-Falutörténeti Múzeum az egykori felekezeti iskola két termében kapott helyet, melyet 1824-ben, atyai meghagyásra Teleki Ferenc építtetett a közösség számára.

A múzeum 2003. augusztus 30-án nyitotta meg kapuit, az épület felújítását valamint a kiállítás létrehozását az Illyés Közalapítvány támogatta. A múzeum tárlata a sáromberki református egyház gyülekezeti termében 2001 októberében megrendezett helytörténeti kiállításhoz szervezett gyűjtés alkalmával előkerült tárgyakból

jött létre. Ezt az anyagot 2003-ban, a múzeum létrehozásakor újabb tárgyakkal gazdagítottuk. A múzeum anyaga az elmúlt években folyamatosan gyarapodott, elsősorban a település lakosainak adományai révén.

A múzeum Sáromberke hagyományos népi kultúrájának tárgyi emlékeit mutatja be. Az épület keleti oldalán található tornácban a gazdasági élethez kapcsolódó

tárgyak sorakoznak. Az első, kisebbik teremben kaptak helyet az egyház és az iskola történetével, valamint a Teleki családdal kapcsolatos tárgyak, dokumentumok és korabeli fényképek. A második, nagyobbik teremben kerültek elhelyezésre a település hagyományos (népi) kultúrájának tárgyi emlékei. A kendermegmunkálás és a szövés-fonás eszközei mellett

néhány, az egykori lakásbelsőket díszítő textilja, olajlenyomat, korabeli cserépedény, a népi kultúra írásos emlékei és a két világháború tárgyi anyaga vannak kiállítva. A kiállítást számos korabeli fénykép teszi hangulatosabbá, hitelesebbé.

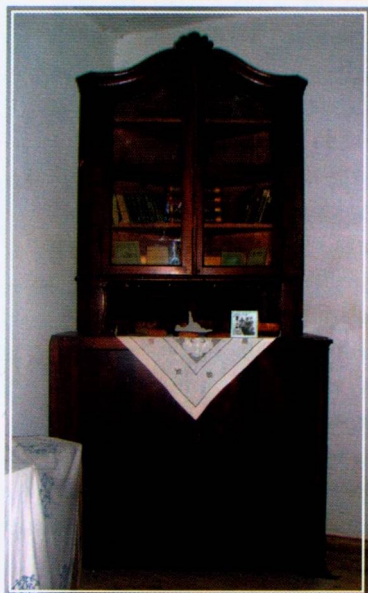
Muzeul Etnografic și Istoric din Dumbrăvioara

Muzeul Etnografic și Istoric și-a găsit locul în două săli din vechea școală confesională, care a fost construită în anul 1824 la dispoziție paternală de către Teleki Ferenc, pentru comunitate. Muzeul și-a deschis porțile la data de 30 august 2003, reconstrucționarea clădirii și realizarea expoziției a fost finanțată de către Fundația Illyés. Materialul expus al muzeului s-a realizat din obiectele adunate cu ocazia

expoziției de istorie locală, organizată în octombrie, 2001 în sala comunitară a Bisericii reformate din Dumbrăvioara. Acest material, în 2003, la înființarea muzeului a fost îmbogățit cu noi obiecte. Baza materială al muzeului s-a îmbogățit în mod continuu, în special prin donațiile locuitorilor din sat.

Muzeul prezintă obiectele memoriale ale culturii tradiționale populare din Dumbrăvioara. În pridvorul de lângă peretele estic a clădirii sunt expuse obiectele legate de viața agrară. În prima sală, cea mică și-au găsit locul obiectele, documentele, fotografiile contemporane legate de istoria bisericii, a școlii și de familia Teleki. În a doua sală, cea mare s-au expus obiectele memoriale ale culturii (populare) tradiționale din localitate. Pe lângă uneltele prelucrării cânepii și țesutului-torsului mai sunt expuse câteva textile ornamentale din interiorul locuințelor contemporane, picturi de ulei, vase de lut contemporane, memorii scrise ale culturii populare și materialul obiectivale celor două războaie mondiale. Expoziția este mai familială, autentică datorită numeroaselor fotografii contemporane.

The Ethnographical and Local History Museum of Dumbrăvioara

The Ethnographical and Local History Museum of Dumbrăvioara has found its place in the old confessional school built for the community by Ferenc Teleki in 1824, according to his father's legacy.

The museum opened its gates on the 30th of August 2003, the renovations and the establishment of the exhibition was supported by the Illyés Foundation.

The exhibited material consists of the objects collected for the local historical exhibition organized in the community building of the Reformed Church of Dumbrăvioara in October 2001. This material was completed with new objects at the foundation of the museum in 2003. The material inventory of the

museum has continuously grown in the last years, mainly due to the contribution of the settlement's inhabitants.

The museum presents the objective memories of traditional popular culture in

Dumbrăvioara. In the porch next to the eastern side of the building there are exhibited objects related to rural life. Objects, documents and contemporary photographs connected to the history of the church and school or the Teleki family found their place in the first, the smaller room. In the second, larger room the visitor can find the objective memories

of the settlement's traditional (popular) culture. Next to the tools used for the processing of hemp and weaving-spinning there can be seen a few textiles, oil prints, contemporary pottery, the memories of the written popular culture and the objective material of the two world wars. The exhibition is more intimate and authentic due to the numerous contemporary photographs.

Sáromberki gólyák – gólyamúzeum, gólyaösvény és madárkórház

A falun általában csak keresztülautózó átutazókban gyakran felmerül, miért éppen itt található ennyi gólyafészkek. A magyarázat egyszerű, Sáromberke környékén még mindig nagy kiterjedésben található gólyáknak (és más élőlényeknek) megfelelő élőhelyek - kaszálók és legelők. Az utóbbi 5 év erőfeszítéseinek köszönhetően Sáromberke ismert vált mint Gólyafalu. Itt található a legtöbb gólyafészkek

a régióban, jelenleg a költő párok száma 12 és 15 között változik.

Gólya-múzeumban a „klasszikus” múzeumokkal szemben nem kitömött gólyát lehet megtekinteni, hanem egy közeli gólyacsalád életét lehet „élőben” figyelemmel kísérni televízió képernyőjén keresztül. A fészkekre szerelt kamerás rendszer csak a fészkelési időben működik.

A Teleki kastélyban található gólyamúzeumtól indul a „Gólyaösvény” is. Az ösvény végighalad a faluban található fészkek nagy része alatt, majd a legelő – a gólyák egyik fontos táplálkozó-területe – érintésével visszakanyarodik a kastélyhoz. Útközben több ismeretterjesztő tábláról lehet ismereteket szerezni a gólyák költésével, táplálkozásával, vonulásával valamint a rájuk leselkedő veszélyekkel kapcsolatban. A látogatási időszaktól függően lehet találkozni a fő látványossággal: a párzó, kelepelő, fiókáit etető gólyákkal is. A fészkek alá erősített táblákról meg lehet tudni, hogy a fészkek lakója mikor érkezett és hány fiókája volt.

Madárkórház - gólya- és ragadozómadár-rehabilitációs központ melynek a célja a sérült vagy legyengült madarak meggyógyítása és visszajuttatása a természetbe.

Berzele din Dumbrăvioara – muzeul berzei, traseul berzei și centrul de rehabilitare a păsărilor

Mulți dintre cei, care trec cu mașina prin Dumbrăvioara își pun întrebarea, oare de ce tocmai aici sunt atât de multe cuiburi de berze. Răspunsul este simplu, în apropierea satului încă se mai regăsesc habitate prielnice (pășuni și fânațe) nevoilor berzei albe. Datorită acțiunilor derulate în localitate în ultimii 5 ani, Dumbrăvioara a devenit cunoscut ca “Satul berzei”, aici putând fi observate cele mai multe cuiburi de berze din regiune, numărul acestora oscilând între 12 și 15.

Muzeul berzei: diferă de un muzeu “clasic”, deoarece exponatele nu sunt păsări împăiate. Forța de atracție a muzeului constă în faptul, că vizitatorii pot urmări viața unei perechi de berze în timp real printr-un televizor. Sistemul de supraveghere montat pe un cuib de barză funcționează numai în timpul cuibăritului.

Pornind de la muzeul berzei – care se situează în curtea castelului Teleki – se poate vizita și “Traseul berzei”. Traseul se desfășoară prin marea parte a satului trecând sub majoritatea cuiburilor de berze, ajungând la pășunea din apropiere și în cele din urmă înapoi la castel. De-alungul traseului sunt expuse diverse

panouri informative privind hrănirea, migrația, respectiv posibilele pericole, care amenință berzele.

Centrul de rehabilitare a păsărilor: scopul înființării centrului de rehabilitare a berzelor și păsărilor răpitoare este de a îngriji și de a reintroduce în natură păsările slăbite sau rănite.

The Storks of Dumbrăvioara – Stork Museum, Stork Path and Bird Rehabilitation Center

Many people who are just passing through Dumbrăvioara by car, are asking themselves: why there are so many Stork nests in this locality? The answer is simple, but not visible from the road. In the close vicinity of the village there are still suitable habitats for storks (and other species) - meadows and pastures.

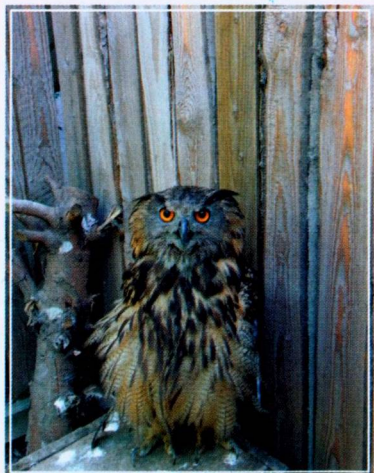
As a result of the efforts carried out in the last 5 years, Dumbrăvioara is known as the Stork village, the place with the highest number of nests in the region. Each year there breed about 12-15 pairs.

In the Stork Museum, unlike the “classical” museums, here one won’t find stuffed storks, but you can look into the “everyday life” of a Stork family and see it “live” on the television screen. This is only available

in the breeding period, when the camera mounted on the nest is working.

The „Stork path” starts from the Stork Museum which is located in the Teleki castle. The path passes near most of the stork nests in the village and then continues on the edge of the pasture (an important feeding area for storks) before turning back to the castle. There are several message boards placed along the path providing information about the breeding, feeding and migration habits of the White Storks and the dangers they are facing. The most important attractions are the storks, which are - according to the date of your visit – mating, bill-clapping, feeding young, etc. The message boards under each nest show information about the arriving date and the number of nestlings.

The Stork and Birds of Prey Rehabilitation Centre is acting as bird hospital. Its aim is the healing of the wounded, ill or weakened birds and their releasing back to the nature.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
Támogatók / Sponsori / Sponsors

Consiliul Local Ernei

Cu practici clasice si metode traditionale, pe linii moderne de fabricatie ies produsele BeWaMi. Toate Bunuri...
 Modern gyártási eljárásokkal készült hagyományos ízek a BeWaMi kenyérgyárában. Minden kiváló...
 Traditional flavours made with modern baking procedures at BeWaMi bakery. All's well...!

BeWaMi - Centru de panificație
 Dumbrăvioara, nr. 339; Tel/Fax: +40265-337005;
 E-mail: contact@bewami.ro; www.bewami.ro

Camp Fish S.R.L. - Pescuit sportiv
 Dumbrăvioara, nr. 246
 Tel/Fax: +40740-061140; E-mail: zimaorsi@yahoo.com

S.C. Sarhabex S.R.L. - Magazin mixt Kati
 Dumbrăvioara, nr. 157

Depozit de materiale de construcții
 Singeorgiu de Mureș, nr. 1058/A
 e-mail: nordenlor@yahoo.com
www.nordenlor.ro

Kis Gyula, a Nordenlor cég tulajdonosa, Sáromberkén nőtt fel 4 éves korától és most is szoros lelki kapcsolat köti össze az embereikkel és a faluval.

Kis Gyula, proprietarul firmei Nordenlor, a copilărie în Dumbrăvioara de la 4 ani și chiar și acum se află în strânsă legătură sufletească cu oamenii și cu satul.

Nordenlor - Depozit de materiale de construcții
 Singeorgiu de Mureș, nr. 1058/A
 E-mail: nordenlor@yahoo.com; www.nordenlor.ro

Prenor Garden - Plante ornamentale
 Dumbrăvioara, nr. 524i
 Tel/Fax: +40265-337168; E-mail: prenogarden@prenor.eu

S.C. Botexconstruct S.R.L. - Bar Golya
 Dumbrăvioara, nr. 351
 Tel: +40740-075789

Text / Szöveg / Text: Komáromi István, Orbán János, Papp Tamás, Vajda András

Fotografii / Képek / Photos: Bakó Levente, Deák Attila, Hana Latkova, Kerekes István MFIAP, Komáromi István, Orbán János, Tordai Ede, Vajda András

Hartă / Térkép / Map: Vajda Mária-Erzsébet

Proiect / Pályázat / Project:

Managementul durabil al pășunii din Dumbrăvioara și promovarea eco-turismului

A sáromberki legelő fenntartható fejlesztése és az öko-turizmus népszerűsítése

Maintainable Management of Grazing Land from Dumbrăvioara and Promotion of Ecotourism

2008 noiembrie / 2008 november / November 2008

Finanțat de / Támogatta / Financed by:

SGP
The GEF
Small Grants
Programme

www.sgp-romania.ro <http://sgp.undp.org>

Parteneri / Partnerek / Partners:

Cercul Agricultorilor
Ernei-Dumbrăvioara

www.milvus.ro

Editat de / Kiadta / Published by:

Asociația
"Patronus Pro Sarumberg"
Egyesület

Design:

www.farmamedia.ro

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor. Ele nu reprezintă neapărat opiniile organizațiilor menționate, ale GEF sau ale UNDP. A kiadvány a szerzők véleményét tükrözi és nem feltétlenül esik egybe az említett intézmények, a GEF vagy az UNDP véleményével. The views expressed in this publication are those of the authors. They do not necessarily represent the views of the organizations mentioned, the Global Environment Facility or the United Nations Development Programme.